

kerülnek ki ezek a dolgozók. Általában hiányoznak a megfelelő irányító és vezető szakemberek. Míg az erdészeti tevékenység körében mintegy 500 megfelelő szakember dolgozik, addig a faiparban csak ennek a töredéke. A szociális körülmények is sok esetben messze elmaradnak a környező ipari üzemek körülményeitől. Pedig a jól szervezett és vezetett termelőszövetkezeti fafeldolgozó üzemági tevékenység hasznosan illeszkedik be a termelőszövetkezeti, többi melléküzemági tevékenységbe és mindig biztos jövedelemforrása lehet a szövetkezetnek. Ezt mutatják mintauzemeink a termelőszövetkezetekben, például a csongrádi Petőfi Tsz üzeme, vagy a kertai ÁFÉSZ üzem, de sorolhatnánk még egy pár üzemet. Ezeket az üzemeket tekinthetjük bázisüzemeknek, ahova megfelelő szakmai tapasztalatszerzés céljából is el lehet látogatni.

CSILLAG JENŐ — FÜHRER ERNŐ

634.0.944

A ZALAI TERMELŐSZÖVETKEZETEK ERDŐGAZDÁLKODÁSÁNAK HELYZETE ÉS FEJLESZTÉSÉNEK IRÁNYA

Zala megyében az erdő- és fagazdálkodás nemcsak a távolabbi múltban — amikor az erdősültség jóval nagyobb volt a mainál — jelentett komoly, jövedelmező gazdálkodási tényezőt, hanem így van ez jelenleg is, hisz 27,7 erdősültségi százalékában csak két megye előzi meg. A megye összes területét tekintve a kis megyék közé tartozik, de rendkívül kedvező és jó adottságú, hazánk legértékesebb fafajai (tölgy, bükk, fenyő) a legjobb minőségben itt termeszthetők. Ezt mutatja az is, hogy az ország erdősültségének 6,7%-a mellett élőfakészletének 10,5%-a található Zalában.

A megye közigazgatási területén levő összes erdő- és fásításból EFAG kezelésben áll 63,8%, tsz-ek használatában 33,5% és egyéb szektorokban 2,7%. Zalában van a tsz erdők területének 8%-a, élőfakészletének 15%-a.

A megyében számottevő súlyt képvisel a termelőszövetkezetek használatában levő erdőkben folyó gazdálkodás annak ellenére, hogy gyengébb minőségű erdők mint az állami kezelésben levők, mivel a volt erdőbirtokossági erdők mellett a rossz, volt magán és legelő-erdők is a termelőszövetkezetek használatában vannak. A 178 m³ hektáronkénti élőfakészletük így is jóval meghaladja az országos átlagot (123 m³), csupán a termelőszövetkezeti erdőkre vonatkoztatva, annak közel kétszerese. Az üzemtervi előírások szerint 170 ezer m³ bruttó fatömeg kitermelésére van lehetőség, ami a megyében kitermelhető fatömeg 30%-a. Az erdőfelújítások és erdőtelepítések végzésében 48%-os részarányban vesznek részt.

A termelőszövetkezetek zöme 1960-ban alakult, amikor a most használatukban levő erdők egyrésze, majd az erdőbirtokosságok felszámolása után — 1964—65. évben — az erdők mai területe használatukba került. A megyében két erdőgazdaság látta el az erdőtörvényben előírt szakmai irányítást, ami akkori jelentőségét elismerve, nem mindenben szolgálhatta a termelőszövetkezetek érdekeit. A gazdasági reform bevezetése után, 1968-ban az erdőgazdaságok szakmai irányítása megszűnt, és azóta a termelőszövetkezetek önállóan végzik erdészeti tevékenységüket.

A megyében levő két tsz területi szövetség szorgalmazásával és aktív közreműködésével, a termelőszövetkezetek Nagykanizsa, majd Zalaegerszeg szék-

helyül erdőgazdálkodási társulásokat (vállalkozásokat) hoztak létre. A szakemberellátás az erdőgazdaságok nagyfokú támogatását élvezve elég hamar megoldódott. Zömében olyan szakemberek kerültek a termelőszövetkezetek és vállalkozások állományába, akik előtte éveken keresztül a szakirányítás területén dolgoztak. A vállalkozásoknál levő szakembereken kívül a kerületvezető erdészek nagy részét a termelőszövetkezetek (egy vagy több közösen) alkalmazzák, vagy a vállalkozások közvetlen szakmai irányítását élvezik. Jelenleg a 81 termelőszövetkezet (szakszövetkezet) kezelésében álló erdőterületen 59 szakember dolgozik. Ebből 4 mérnök, 29 technikus és 26 erdész végzettségű.

Az erdőgazdálkodási (műszaki) vállalkozások a tagszövetkezetei által megállapított Működési Szabályzatban és más belső szabályzatokban előírt feltételek betartásával végzik tevékenységüket. Fontosabb feladataik:

elkészítik a fahasználati, erdőfelújítási, erdőtelepítési és fásítási terv javaslatokat és azokat az illetékes állami erdőfelügyelőséghez megküldik;

gondoskodnak az erdőfelújításokhoz, erdőtelepítésekhez szükséges ültetési anyagról;

műszaki átvételek után, illetve év végén közlik a tagszövetkezetek célcsoportos beruházásainak, állami támogatásainak értékét, hogy az a Bankkal és a Bevételi Igazgatósággal elszámolható legyen;

a kitermelt és felvételi lapokon számba vett faanyagról nyilvántartást vezetnek;

gondoskodnak az előírt adatszolgáltatások határidőre történő teljesítéséről; központilag kezelik az erdőgazdasági üzemterveket és vezetik az előírt nyilvántartásokat;

a jóváhagyott éves erdőgazdálkodási munkák végrehajtására írásban és helyszínen szóban szakmai iránymutatást adnak;

szakmai szempontból ellenőrzik az erdészek, erdőfelelősök munkáját;

segítséget adnak az erdész szakember kiválasztásában és egyéb igények felmérésében;

a tagszövetkezetek képviselőiben részt vesznek az erdőgazdálkodást érintő ügyek tárgyalásain, helyszíneléseken;

állandó munkakapcsolatot tartanak az erdőrendezősséggel (erdőfelügyelőségekkel) és a szakigazgatási szervekkel;

szervezik a betanított munkások, erdőfelelősök oktatását és vizsgáztatását; elősegítik a fejlettebb erdőgazdálkodási módszerek bevezetését és alkalmazását;

külön megbízás alapján foglalkoznak faértékesítéssel, piackutatással, gépek beszerzésével, javításával, egyes munkák (erdőtelepítések) kivitelezésével stb.

A vállalkozások a termelőszövetkezetek fagazdálkodási tevékenységének irányításában, összefogásában az elmúlt hat év alatt eredményeket értek el. Sikereket könyvelhetnek el a nagyüzemi erdőgazdálkodás feltételeinek részbeni megteremtésében az egész megyére kiterjedően. Ennek ellenére még nagyon sok termelőszövetkezetben folyik a munka sok fázisa kisüzemi szinten és formában. Ebből következően erdőgazdálkodási tevékenységük gyakran nem gazdaságos és eredményességük elmarad az állami erdőgazdaságokétól. Ennek legfőbb okai: egy-egy termelőszövetkezet erdőterülete kicsiny, kevés a szakember, alacsony a munka szervezettségi foka, alacsony a fafeldolgozási (hasznosítási) tevékenység színvonala.

Erdőfelújítást évente mintegy 550 ha területen kell végezni a gazdasági és különleges célú erdőkben. A magról történő természetes felújítás alig éri el az 5⁰/₀-ot, viszont az akácok sarjról történő felújítása számottevő még akkor is,

ha a véghasznált akác területek egy része más fafajjal — elsősorban fenyővel — kerül átalakításra.

Az első kivételű erdőtelepítések és fásítások területe az elmúlt évek alatt állandóan növekedett, de jelenlegi mennyisége (200 ha alatt) más megyékhez viszonyítva nagyon kevés. Hasonló szinten mozog a cellulóznyarfa telepítés is. Az erdőfelújításokat teljes egészében kézi erővel végzik. A telepítési munkákhoz 2 termelészövetkezet már ültetőgépet vásárolt. Az alacsony hozamú erdők (akácok) átalakítása, de az erdőtelepítések végrehajtása is a jelenlegi technikai szinten már komoly nehézséget okoz.

A fahasználatra jellemző, hogy évek óta jóval kisebb volumenű a fakitermelés, mint arra az üzemtervek lehetőséget adnak. Nagy feladat hárul termelészövetkezeteinkre, ha az eddigi lemaradást be akarják hozni. Az 1973. évben kitermelt fatömeg és fafaj megoszlása a következő:

	terv m ³	teljesítés m ³
tölgy	15 776	13 088
bükk	10 410	9 282
cser	8 143	7 583
gyertyán	15 921	12 668
akác	57 099	50 297
juhar	214	76
szil	75	80
kóris	1 009	1 578
e. kemény	1 813	1 241
n. nyár	401	743
h. nyár	682	837
fűz	482	303
éger	3 577	2 817
hárs	38	74
e. lágý	236	568
fenyő	14 437	13 037
összesen:	130 313	114 272

Az akác rendkívül magas részaránya sajnos döntően befolyásolja sok termelészövetkezet erdőgazdálkodását. Az iparifakihozatal is nagyon elmarad az EFAG-étól. A vastagfára vetített iparifakihozatal 50% (országos átlag 45,3%), ennek emelése a jövő évek egyik legfontosabb feladata. A rönk mennyiségét jelentősen fokozni nem lehet, de nagy lehetőség kínálkozik az alacsonyabb választékok termelésénél. A papírfára részaránya a lehetőségekhez képest alacsony. Néhány termelészövetkezet foglalkozik csak ennek termelésével, noha a leg többnek erre lehetősége volna. Ugyancsak nem termelnek rostfát.

A fakitermelés gépesítése az elmúlt öt évben lényegesen megváltozott. Míg 1968-ban néhány Druzsbával dolgoztak és az ezzel kitermelt fatömeg aránya alig érte el az 5%-ot, jelenleg 240 motorfűrész áll rendelkezésükre. A gépesítés mértéke eléri a 90%-ot. Sajnos, a motorfűrészek nem egy típusbeliek. Mintegy 50% Homelite, 40% Stihl és 10% egyéb. A gyakorlat azt bizonyítja, hogy a legjobban bevált fűrészgép a Stihl, ehhez az alkatrészellátás is tűrhető. Sajnálatos, hogy éppen ebből nem vásárolhatnak a termelészövetkezetek. Így megyei szinten nem kerülhet sor tipizálásra, ami nagymértékben megkönnyítené az alkatrész-beszerzést és a javítást is.

A közelítés általában lófogattal történik. A nagyobb darabokat vonszolják,

a kisebbeket szekérre rakják. Télen szánt és szánékét használnak. Közéltő ke-rékpár mindössze egy-két termelőszövetkezetben található. Az esetek többsé-gében vágásszélre közélítenek, kisebb részben pedig vágásterületen készletez-nek. Néhány termelőszövetkezet eredményesen kísérletezik a komplex terme-léssel és a szálfából történő közélítéssel. A szállítást elsősorban traktorral vég-zik, de nem ritka a gépkocsi szállítás sem. Rövid távolságra még fogattal is szállítanak a tűzifa magas részaránya miatt, melynek zömét a tsz tagság vásá-rolja meg. Az iparifát a legközelebbi MÁV rakodón rakják vagonba, vagy fel-dolgozó üzemekhez szállítják. Az átlagos távolság 15 km körül van. A MÁV rakodók és vasútvonalak csökkenésével a távolság nőni fog. A szállítást az időjárástól függően végzik, mivel feltáró úthálózat nincs. A tél végi hó-olvasás, vagy nagy esőzések idején szállítani a legtöbb helyen nem tudnak. Az erdészeti ágazatnak a termelőszövetkezetekben nincs saját gépparkja, így szállítást csak akkor végezhetnek, ha a mezőgazdasági munkák sürgőssége ezt megengedi.

A rakodás kézi erővel történik. Míg a többi munkánál az élőmunka-ráfördi-tás alig nagyobb az erdőgazdaságénál, e munkánál kétszeres élőmunka-rá-fordítás merül fel. Ez főleg a tsz tagság rendkívül magas életkorával, valamint az időszakosságból adódó nem begyakorolt fogásokkal magyarázható.

A fafeldolgozási tevékenység szoros összefüggést mutat a termelőszövetke-zetek erdőgazdálkodásának fejlődésével. A jelenlegi fafeldolgozás alacsony színvonalú. A gatterek öregek, a teljesítményük kevés. Nagy részük állami vál-lalatok által kiselejtezték, kisebb hányaduk pedig magánszemélyektől átvett gép. A vízszintes keretek zöme házi készítményű, ezekkel mérettartó vágást nem tudnak végezni. Hasonlóak a körfűrészek is. A szalagfűrészek minősége a legjobb, egy-két éve exportanyag termelésére is alkalmasak. Hiányzik a leg-több üzemből a rendszeres karbantartás. Javítást csak üzemzavar esetén vé-geznek. Ekkor kerül sor a tüzetesebb átvizsgálásra is. A legtöbb helyen a fű-részlapok élezése kézzel történik, általában sablon nélkül.

A gépek elhelyezése még egy-egy termelőszövetkezetben belül is szétszórt. Ennek oka abban keresendő, hogy minden település arra törekedett, hogy le-gyen egy fűrészgépe. Az egyesülések révén sok tsz tulajdonába több feldol-gozó gép is került, de ezeknek koncentrált elhelyezését a megfelelő épület hiánya is akadályozta. Így előfordul, hogy egy termelőszövetkezetben belül más-más helyen van a keret- és a szalagfűrész, további megmunkálás esetén esetleg a gyalugép is. A legtöbb anyagmozgatás a hagyományos módon történik, kéz-zel, lófogattal. Fejlettnek számít, ha a rönktér és készárutér sín párral van el-látva. Targonca egyetlen üzemből sincs.

A fafeldolgozás irányítását általában nem erdészek, technikusok, hanem idős mesteremberek végzik, akik a fejlődéssel már alig tudnak lépést tartani. Ter-melésekben kevés a tervszerűség s így időnként anyaghány, máskor torlódás mutatkozik. De gátolja a fafeldolgozás fejlődését a vezetők hozzáállása is. Az elmúlt évek tapasztalatait döntő fontosságúnak tartják. Ha egy terméken 5—10% a haszon és évek óta termelik, megelégedettek vele, nem próbálkoznak még gazdaságosabb terméket előállítani. Akadályozza a termelékenység eme-lését a helyes bérezés hiánya is. Dolgoztatnak még néhány helyen időbérben, mely nem hat serkentőleg a termelékenységre.

A felsorolt hiányosságok ellenére is évről évre növekszik a fafeldolgozás mennyisége. Javuló tendenciát mutat a munkák minősége is. A közelmúltban üzemből helyezett borsfai és lenti fűrészüzem mennyiségileg megduplázta a fa-feldolgozás mennyiségét. Mindkét üzem gazdaságosan dolgozik, az előállított ter-mékek minősége jó. Megyei szinten a fafeldolgozás termelési értéke 32—34

millió forintra becsülhető. Örvendetes, hogy az előállított termékek egy része már exportképes áru.

A lehetőségek azonban nincsenek kellőképpen kihasználva. A gömbanyag egy része (8–10 ezer m³) nem kerül Zalában feldolgozásra, pedig a lehetőség már adva lenne. Jelenleg 40 tsz végez feldolgozást, évente mintegy 30–32 ezer m³ alapanyagot dolgoznak fel. A feldolgozott anyag kb. 50%-a saját és a helyi szükséglet kielégítését szolgálja.

Értékesítés terén a legtöbb termelészövetkezet a kis volumenű faterméke miatt hosszú távon piaci kapcsolatokat kialakítani nem tudott. Kivételt képez a borsfai Közös Vállalkozás, amelynek üzeme 6000 m³ alapanyagot dolgoz fel és hét év óta az ERDÉRT Vállalattal tart szoros üzleti kapcsolatot.

A termelészövetkezetek erdőgazdálkodásának dinamikusabb fejlődésére a lehetőség Zalában adott és az eddig elért eredmények azt követelik is. Az egész megyére vonatkozóan ismerte fel és tette magáévá a megyei legfelsőbb szintű vezetés, a Megyei Párt V. B. és Megyei Tanács V. B. a zalai fagazdálkodás helyzetének javítását, továbbfejlesztését azzal az általános elvvel, hogy a Zalában kitermelt értékes faanyag általában itt is kerüljön feldolgozásra. A megyére vonatkozó távlati terveket az Erdőterv, a termelészövetkezetekre vonatkozót pedig az Erdőrendezés készítette el a gazdálkodó-szervek és a gyakorlati szakemberek bevonásával. A közeljövőben a távlati célkitűzések megvalósításának útját kell majd rendezni és ehhez a termelészövetkezetek támogatását is megnyerni. A nagyüzemi erdőgazdálkodás csak úgy valósulhat meg, ha a termelészövetkezetek vezetőinek, tagságának egyetértésével találkozik és megyei, de országos szinten is anyagi támogatásban részesül.

A „kultivar” és a „klón” fogalmak helyes értelmezését ismerteti „A termesztett növények nomenklatúrájának nemzetközi szabályzata” nyomán a Revue Forestiere Française 1973. évi 2. száma.

A *kultivar* (cultivar) nemzetközi kifejezés a termesztett növények olyan csoportját jelzi, amelyet egyértelműen definiálnak a morfológiai, fiziológiai, citológiai, kémiai és más jellegek, és amely ivaros vagy ivartalan szaporodás során megtartja a megkülönböztető ismérveit. A „cultivar” szó az angol cultivated variety szavak összevonásából jött létre. Megfelelői az angolban „variety”, a franciában „variété”, a németben „Sorte” — amikor ezeket a szavakat egy termesztett növényfajta megjelölésére használják. A szaporítás módja szerint a kultivárnak különféle kategóriái vannak. Vegetatív szaporítás esetén a kultivar egyetlen vagy több, nagyon közeli klónból is állhat.

A klón a nemzetközi szabályzat értelmezése szerint genetikailag azonos egyedek sora, amelyek egyetlen kiindulási egyedből származnak ivartalan szaporítás útján.

A helyes megkülönböztető értelmezés különösen fontos, amikor a patológusok kiderítik némely kultivátorok egyedeinél a gomba- és baktériumos betegségekkel szemben mutatott eltérő érzékenységet, ami a többklónúságra enged következtetni. Ez a helyzet pl. az óriásnyárnál, figyelemmel a baktériumos rákkal szemben tanúsított viselkedésére. Másfelől semmi kétség nem lehet pl. az 'I—214' kultivar egyklónúságát illetően. (Ref.: dr. Tóth B.)